ΧΡΗΣΤΟΥ Γ. ΑΝΔΡΕΑΔΟΥ

ΑΛΜΩΠΕΣ ΚΑΙ ΑΛΜΩΠΙΑ

«Ἐκ δ' Ἀλμωπίας παλιμπλανήτην δέξεται Τυρσηνία»

(Δυκόφρων)

Τὸ θέμα, περὶ οὗ πραγματευόμεθα, συνδέεται στενῶς πρὸς τὸ καθόλου ζήτημα τῆς Ἑλληνικότητος τῆς Μακεδονίας, θέμα, ὅπερ πολλάκις ἀπησχόλησεν οὐ μόνον ἡμετέρους ἀλλὰ καὶ ξένους ἐρευνητάς. Γνωστὸν δὲ τυγχάνει ὅτι αἱ γνῶμαι τῶν ἐρευνητῶν αὐτῶν ἐδιχάσθησαν, τῶν μὲν ὑποστηριζόντων ὅτι οἱ Μακεδόνες ἦσαν βάρβαροι καὶ οὐχὶ Ἕλληνες, τῶν δὲ ἀντικρουόντων τὰς γνώμας αὐτῶν καὶ ἀποδεικνυόντων διὰ πειστικῶν ἐπιχειρημάτων ὅτι οἱ Μακεδόνες ἀνέκαθεν ἦσαν καὶ παραμένουν Ἕλληνες. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν ἀπόδειξιν μιᾶς γνώμης ἐπιστημονικῆς καὶ δὴ ἀφορώσης εἰς τὴν ἐθνικότητα μιᾶς φυλῆς δέον νὰ καταφύγωμεν εἰς πηγὰς καὶ μαρτυρίας μὴ ἐπιδεχομένας διαμφισβήτησίν τινα, ὡς αἱ ἐπὶ παντὸς εἴδους ἐπιγραφαί (λίθοι, κέραμοι, ἐπιτύμβιοι στῆλαι, δημόσιαι ἐπιγραφαί, κεχαραγμένα ἀγγεῖα κλπ.), διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἐρευνηταὶ κατέφυγον εἰς τὰς ἐπιγραφάς, αἵτινες διὰ τῶν ἀνασκαφῶν εὑρέθησαν ἐπὶ μακεδονικοῦ ἐδάφους. Δυστυχῶς ὅμως σήμερον ἡ ἐπιστήμη δὲν κατέχει πολλὰς ἐπιγραφὰς μακεδονικὰς καὶ οὕτω τὰ πορίσματα αὐτῆς δὲν δύνανται νὰ εἶναι καὶ ἀπολύτως ἀσφαλῆ. Κατὰ συνέπειαν καὶ τὰ στοιχεῖα, ἅτινα ἔχομεν εἰς χεῖράς μας διὰ τὴν γνῶσιν τῆς γλώσσης τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων, ἤτοι διὰ τὴν μακεδονικὴν διάλεκτον δὲν εἶναι πλήρη. Τὴν ἔλλειψιν τῶν στοιχείων τούτων διὰ τὴν μακεδονικὴν διάλεκτον προβαλόντες ὡρισμένοι ἐπιστήμονες, ἐν οἷς οἱ Γερμανοὶ K. O. Müller, Fr. Blass, ὁ Βούλγαρος Kazarow κ. ἄ., ὑπεστήριξαν ὅτι ἡ μακεδονικὴ γλῶσσα δὲν εἶναι ἑλληνικὴ καὶ ἄρα οἱ Μακεδόνες δὲν ἦσαν Ἕλληνες. Τὰς γνώμας τούτων ἀντέκρουσαν μεταξὺ τῶν ἄλλων ὁ Hoffmann καὶ κυρίως ὁ θεμελιωτὴς τῆς ἐν Ἑλλάδι σπουδῆς τῆς γλωσσολογίας καθηγητὴς Γ. Χατζιδάκις, ὅστις κατώρθωσε ν' ἀποδείξῃ τὴν ἑλληνικότητα οὐ μόνον τῆς μακεδονικῆς διαλέκτου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων.

Πάντα τὰ ἐκτιθέμενα ἀνωτέρω, ἐφ' ὅσον πραγματευόμεθα περὶ τῆς Ἀλμωπίας, ἀφοροῦν καὶ εἰς τὴν Ἀλμωπίαν, δεδομένου ὅτι αὕτη ἀπετέλει καὶ ἀποτελεῖ τμῆμα τῆς Μακεδονίας καὶ συνεπῶς, τὰ στοιχεῖα, ἅτινα κατέχομεν διὰ τὴν Ἀλμωπίαν εἶναι καὶ ταῦτα ἐλλιπῆ. Δυστυχῶς, καίτοι ἡ ἀρχαιολογία ἐπετέλεσε σημαντικοὺς ἄθλους διὰ τῶν ἀνασκαφῶν ἐπὶ πολλῶν ἑλληνικῶν ἐδαφῶν, ἐν τούτοις εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μακεδονίας ὑστερεῖ τὰ μέγιστα, καὶ δὴ εἰς τὸ τμῆμα τοῦ νομοῦ Πέλλης, περιορισθεῖσα μόνον εἰς τὰς ἀνασκαφάς, ἃς διεξήγαγεν ἐν Πέλλῃ ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Γ. Οἰκονόμος καὶ ἃς σήμερον διεξάγει ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία, οὐδόλως ἀσχοληθεῖσα μὲ τὴν Ἀλμωπίαν. Ἐξ ὅσων δὲ τοὐλάχιστον γνωρίζω, οὐδεὶς μέχρι σήμερον Ἕλλην ἢ ξένος ἐπιστήμων ἔχει ἀσχοληθῆ μὲ τὴν Ἀλμωπίαν, μίαν περιοχήν, ἥτις ἐπὶ αἰῶνας ἀπετέλεσε τὸ προπύργιον τοῦ ἑλληνισμοῦ, διὰ τῆς γειτνιάσεώς της μὲ τὰ πρὸς βορρᾶν παντοδαπὰ βάρβαρα φῦλα.

Ἡ Μακεδονία κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, καὶ δὴ κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἤκμαζε τὸ μακεδονικὸν βασίλειον (ἤδη ἀπὸ τοῦ 6ου π. Χ. αἰ.) μὲ τὰ ὅριά της ἀπὸ τοῦ Βοΐου ὄρους μέχρι τοῦ Στρυμόνος ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἀπὸ τῶν Τεμπῶν μέχρι

τῆς Πελαγονίας ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, ἀπετελεῖτο ἀπὸ δέκα ἑπτὰ ἐπαρχίας, αἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀντιστοιχοῦν μὲ τὰς σημερινὰς ὁμωνύμως κειμένας. Αὗται ἦσαν αἱ ἑξῆς: Ἡ Ἀλμωπία, ἡ Βισαλτία, ἡ Βοττιαία, ἡ Ἐλιμία, ἡ Ἐορδαία, ἡ Ἠδωνίς, ἡ Ἡμαθία, ἡ Κρηστωνία, ἡ Λυγκηστίς, ἡ Μυγδονία, ἡ Ὀδομαντική, ἡ Ὀρεστίς, ἡ Παιονία, ἡ Πελαγονία, ἡ Πιερία, ἡ Σιντικὴ καὶ ἡ Χαλκιδική. Ἡ Ἀλμωπία, περὶ ἧς καὶ ὁ λόγος, κατελάμβανε ἀκριβῶς τὴν περιοχὴν ἣν καὶ σήμερον κατέχει πρὸς τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ νομοῦ Πέλλης, περιοριζομένη μεταξὺ τῶν σημερινῶν ὀρέων Καϊμακτσαλὰν καὶ Παΐκου ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ τοῦ Βόρα καὶ τῶν ὑψωμάτων πρὸς τὴν Ἔδεσσαν ἀπὸ βορρᾶ πρὸν νότον. Ὁλόκληρος ἡ περιοχὴ αὕτη, ἤδη, ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων κατῳκεῖτο ἀπὸ τοὺς Ἄλμωπας, διὸ καὶ ἀπεκλήθη Ἀλμωπία. Ἦσαν δὲ οἱ Ἄλμωπες γίγαντες οἵτινες μάλιστα ἔλαβον μέρος καὶ εἰς τὴν γιγαντομαχίαν. Δὲν γνωρίζομεν πολλὰ περὶ τούτων, ἅτινα θὰ ἠδύναντο νὰ μᾶς διαφωτίσουν εἰς πλεῖστα ὅσα ζητήματα σχετικὰ μὲ τὴν προϊστορίαν τῆς περιοχῆς αὐτῆς. Πάντως, φαίνεται ὅτι τὰς τραγικὰς στιγμάς, καθ' ἃς ἠπειλεῖτο τὸ κράτος τοῦ Διός, οὗτοι κατεκρημνίσθησαν ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου καὶ κατέφυγον εἰς τὴν σημερινὴν περιοχήν. Ἀρχηγός των ἦτο ὁ Ἄλμωψ, πραγματικὸς γίγας μὲ θεοειδῆ μορφήν, καθ' ὅσον ἦτο γόνος τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Ἕλλης, θυγατρὸς τοῦ Ἀθάμαντος. Μέχρι σήμερον, δυστυχῶς, οὐδεμία ἐπεχειρήθη ἐτυμολογία περὶ τῆς λέξεως αὐτῆς, ἥτις εἶναι ἑλληνικωτάτη, ἀποδεικνύουσα περιτράνως καὶ τὴν ἑλληνικότητα τῆς ἀκροτάτης ταύτης περιοχῆς.

Καὶ αὐτὸς ὁ Γερμανὸς φιλόλογος Pape εἰς τὸ «Λεξικὸν τῶν κυρίων ὀνομάτων», ἀναφερόμενος εἰς τὴν λ. Ἀλμωπία, διστάζει νὰ ἐκφέρῃ γνώμην ἀκριβῆ, ἀμφιβάλλων περὶ τῆς ἐτυμολογίας της. Λέγει μόνον ὅτι ἡ λ Ἀλμωπία περιέχει ἐντὸς αὐτῆς τὴν λ. ἅλμα, ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο ἀναφερόμενος ἐρωτᾷ, μὴ προχωρῶν περαιτέρω. Ἀνατρέχοντες εἰς τὸ «Μέγα Ἐτυμολογικὸν» παρατηροῦμεν ὅτι ἡ λέξις ἅλμα σημαίνει τὸ ἅλσος. Καὶ ἐν συνεχείᾳ, «Λέγεται δὲ καὶ ὁ κλάδος παρὰ Αἰολεῦσι. Γίνεται παρὰ τὸ ἅλδω, τὸ αὐξάνω, παράγωγον ἀλδάνω . . . καὶ ῥηματικὸν ὄνομα ἅλμα, τὸ αὐξανόμενον τοῖς φυτοῖς· καὶ ὁ κλάδος δὲ ἀπ' αὐτοῦ ὁ αὐξανόμενος. Ἀφ' οὗ καὶ ἅλσος τὸ εὐαξὲς χωρίον. Ἅλσω, ἅλσος». Ταῦτα ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ πρῶτον συνθετικὸν τῆς λέξεως. Τὸ β' συνθετικόν, οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει περὶ τούτου, εἶναι παράγωγον τῆς λ. ὤψ, ὠπὸς (ὄμμα, ὄψις, πρόσωπον). Ἄρα ἡ λ. σύνθετος ἐκ τοῦ ἅλμα+ὤψ. Σημαίνει δὲ ἡ λ. προφανῶς, ὁ ἀνεπτυγμένος κατὰ τὸ πρόσωπον, κατὰ τὴν ὄψιν. Φαίνεται λοιπόν, ὅτι οἱ Ἄλμωπες ἦσαν γίγαντες, ἔχοντες ἀνεπτυγμένα τὰ πρόσωπα, ηὐξημένα κατά τι καὶ διαφέροντα τῶν ἄλλων, διὸ καὶ ἀπεκλήθησαν οὕτω. Ἡ ἡμετέρα γνώμη διὰ τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λ. ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὰς ἀναλόγους λέξεις: Κ ύ κ λ ω ψ (ἐκ τοῦ κύκλος+ὤψ=ὁ κυκλόφθαλμος, ὁ «στρογγυλοπρόσωπος» καθ' Ἡσίοδον, ἢ ἐκ τοῦ κυκλέω+ὤψ=συστρέφω τοὺς ὀφθαλμούς, βλοσυρὸς τὴν ὄψιν κατὰ τὸν Βίγγη), ὕ δ ρ ω ψ (ἐκ τοῦ ὕδρος+ὤψ=ὁ ἔχων μορφὴν ὑδροβίου ὄφεως, πρβλ. καὶ Λερναίαν ὕδραν, ἐξ οὗ καὶ ἡ σημερινὴ ὀνομασία τῆς ἀσθενείας ὕδρωψ), μ ύ ω ψ (ἐκ τοῦ μύω+ὤψ=ὁ κάμπτων, ὁ κλείων τὴν ὄψιν, τὸ ὄμμα, τοὺς ὀφθαλμοὺς) κτ. Ὅθεν, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τά: κύκλωψ, ὕδρωψ, μύωψ, τυφλώψ, πρεσβύωψ κλπ. ἐλέχθη καὶ Ἄλμωψ, ὡς ἐθνικὸν ὄνομα ἀποδοθὲν εἰς ἥρωα, ὅστις ἐθεωρήθη ἐπωνύμως, ἐκ τούτου δὲ καὶ ἡ λ. Ἄλμωπες, ἐξ ὧν καὶ ἡ χώρα Ἀλμωπία. Ἡ ἐκ τοῦ ἅλμη+ὤψ παραγωγὴ ἀποκλείεται, διότι τότε ἡ λ. θὰ ἔπρεπε νὰ δασύνεται, πρᾶγμα, ὅπερ οὐδαμοῦ ἀπαντᾶται.

Ἡ λ Ἄλμωψ καὶ Ἀλμωπία τὸ πρῶτον ἀπαντᾷ παρὰ Θουκυδίδῃ, ἔνθα ἀναφέρονται τὰ κάτωθι: «Τὴν δὲ παρὰ θάλασσαν νῦν Μακεδονίαν Ἀλέξανδρος ὁ Περδίκκου πατὴρ καὶ οἱ πρόγονοι αὐτοῦ Τημενίδαι τὸ ἀρχαῖον ὄντες ἐξ Ἄργους πρῶτον ἐκτήσαντο καὶ ἐβασίλευσαν . . . ἀνέστησαν δὲ καὶ ἐκ τῆς νῦν Ἐορδίας καλουμένης Ἐορδούς, ὧν οἱ μὲν πολλοὶ ἐφθάρησαν, βραχὺ δέ τι αὐτῶν περὶ Φύσκαν κατῴκηται, καὶ ἐξ Ἀλμωπίας Ἄλμωπας» (βιβλίον Β' § 99). Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰκάζομεν ὅτι οἱ Μακεδόνες μὲ τὸν Ἀλέξανδρον, πατέρα τοῦ Περδίκκου, ἔχοντες τὴν ἀρχὴν ἐξ Ἄργους—κατὰ γνώ-

μην τοῦ Θουκυδίδου—ἐξεδίωζαν μεταξὺ ἄλλων καὶ τοὺς Ἄλμωπας ἐκ τῆς χώρας των Ἀλμωπίας. Ὅτι πράγματι ἡ γνώμη τοῦ Θουκυδίδου ἔχεται ἀληθείας καὶ ὅτι ὄντως οἱ Τημενίδαι ἐξ Ἄργους βασιλεῖς ἐξεδίωξαν τοὺς Ἄλμωπας ἐκ τῆς Ἀλμωπίας καταφαίνεται καὶ ἀπὸ ἐπιγραφήν τινα ἐπὶ βράχου τοῦ Παγγαίου εὑρεθεῖσαν ὑπὲρ τὸ χωρίον Τρίττα, ἔχουσαν μεταξὺ ἄλλων τὰ ἑξῆς :

ΘΕΑΣ ΑΛΜΩΠΙΑΣ ΑΜΠΕΛΟΣ ΔΙΣ ΟΡΟΣΜΕΝΗ

ἤτοι: Θεᾶς Ἀλμωπίας ἄμπελος, δὶς ὡρ(ι)σμένη. Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἐπιγραφῆς (ἰδὲ καὶ ἀρθρίδιον Ἀντ. Κεραμοπούλου εἰς «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» τοῦ 1938, σελ. 223) συνάγεται ὅτι πράγματι οἱ Ἄλμωπες ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς πατρίδος των καὶ καταφυγόντες εἰς τὴν περὶ τὸ Παγγαῖον περιοχὴν δὲν ἔπαυσαν νὰ λατρεύουν τὴν πατρίδα των ὡς θεὰν μέχρι τῶν ὑστάτων χρόνων τῆς ἀρχαιότητος, προσωποποιήσαντες αὐτήν. Τοῦτο βεβαίως δὲν σημαίνει καὶ ὅτι ἐπετεύχθη ἡ τελεία ἐκρίζωσις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἀλμώπων, διότι ὁπωσδήποτε θὰ παρέμειναν εἰς τὴν πατρῴαν γῆν ὑπολείμματα τούτων, πληθυνθέντα μὲ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἐπιβιώσεως τοῦ ὀνόματος καὶ παραδόσεως αὐτοῦ διὰ τῆς ἱστορίας.

Ὁ Θουκυδίδης ἀναφέρων τὰ ἀνωτέρω ἀνάγεται εἰς τὴν πρὸ τοῦ 700 π. Χ., περίοδον, ὅτε μάλιστα ἔζη ὁ Περδίκκας. Κατὰ ταῦτα ἡ Ἀλμωπία ἤδη τῷ 700 π. Χ., ζῶντος ἔτι τοῦ Περδίκκου, ἦτο ἐπαρχία τῆς Μακεδονίας, μὲ ὑπαγωγὴν εἰς τὸ μακεδονικὸν βασίλειον. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὴν γνώμην τοῦ Θουκυδίδου ὅτι οἱ Μακεδόνες τὴν ἀρχὴν ἔχουν ἀπὸ τῶν ἐκ τοῦ Ἄργους προελθόντων Τημενιδῶν, ὑπάρχουν ἀμφιβολίαι, μάλιστα δὲ ὁ καθηγητὴς Κεραμόπουλος διαφωνῶν ἐν κατακλείδι λέγει : «Δὲν ὑπολείπεται λοιπὸν ἄλλο τι, ἢ νὰ δεχθῶμεν ὅτι οἱ Μακεδόνες ἐν τῇ χώρᾳ ὑπῆρξαν καὶ εἶναι ἀρχῆθεν Ἕλληνες τὸ γένος». Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἄλλο ζήτημα. Βέβαιον πάντως εἶναι ὅτι τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν ἢ τῆς Σπάρτης ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον πρὸ τοῦ 700 π. Χ. δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχῃ ἀποικίας εἰς τὴν ὀρεινὴν βόρειον Ἑλλάδα, ἐφ' ὅσον ἀκόμη δὲν εἶχε συγκροτηθῆ τελείως. Ἄλλωστε τὰ ἑλληνικὰ φῦλα φέρονται κατευθυνόμενα ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον. Δὲν ἀπέμενε, λοιπόν, παρὰ νὰ εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς Μακεδονίαν ὡρισμένα τῶν Ἑλληνικῶν φύλων, δεδομένου δὲ ὅτι ἡ Ἀλμωπία ἦτο τὸ βορειότερον τμῆμα τῆς Μακεδονικῆς γῆς, κατὰ συνέπειαν, θὰ ἐγκατεστάθησαν καὶ ἐκεῖ κάτοικοι τινὲς τῶν τοιούτων φύλων. Οἱ Ἄλμωπες, λοιπόν, ἦσαν ἐκ τῶν πρώτων φύλων τῶν κατοικησάντων ἐπὶ ἑλληνικοῦ χώρου, ἀποτελέσαντες μάλιστα καὶ κρίκον συνδετικὸν διὰ τῆς καθόδου μέρους αὐτῶν πρὸς νότον.

Καὶ ταῦτα μὲν διὰ τὴν περίοδον τὴν ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς (3100 π. Χ) μέχρι τοῦ 700 π. Χ., ὅτε πλέον εἶχε γίνει ἡ κάθοδος τῶ Δωριέων (1100 π.Χ). καὶ τὰ διάφορα μακεδονικὰ φῦλα ἦσαν ἀκόμη διεσπαρμένα. Ἀλλ' ἀπό τοῦ 700 π. Χ. καὶ ἐφεξῆς ἡ Μακεδονία καθίσταται βασίλειον συγκεκροτημένον ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν βασιλέως κληρονομικοῦ καὶ ὡς ἐκ τούτου, τὰ διάφορα φῦλα, Ἄλμωπες, Ἠδωνοί, Ἐορδοὶ κλπ. δὲν δύνανται νὰ ἔχουν πλέον ἰδίαν πολιτικὴν ὀντότητα. Ἡ ἱστορία, λοιπόν, τῶν Ἀλμώπων ἀπὸ τοῦ 700 π. Χ. καὶ ἐφεξῆς εἶναι στενῶς συνυφασμένη μὲ τὴν καθόλου ἱστορίαν τοῦ Μακεδονικοῦ βασιλείου καὶ ἀκολουθεῖ τὰς τύχας αὐτοῦ, δεδομένου ὅτι ἀπετέλει τμῆμά του. Μάλιστα δέ, ἀπὸ τοῦ ἔτους αὐτοῦ ἡ ἱστορία τῆς Ἀλμωπίας εἶναι στενῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ κράτους τῶν Αἰγῶν (Ἐδέσσης) καὶ τῆς Πέλλης (παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Ἅγιοι Ἀπόστολοι—Γιανιτσῶν), ἥτις ἐγένετο πρωτεύουσα ὁλοκλήρου τῆς Μακεδονίας ἐπὶ βασιλέως Ἀρχελάου τοῦ Α' (413—399 π. Χ.), διὰ τὸν λόγον ἀκριβῶς ὅτι εὑρίσκεται πλησιέστατα τούτων.

Αἱ πληροφορίαι, τὰς ὁποίας μᾶς παρέχει ὁ Θουκυδίδης, εἶναι καὶ ἱστορικῶς ἐξηκριβωμέναι καὶ κατὰ ταῦτα ἀποτελοῦν τὰς πρώτας θετικὰς εἰδήσεις περὶ τῶν Ἀλμώπων καὶ τῆς Ἀλμωπίας. Ἄλλη μαρτυρία περὶ τῆς Ἀλμωπίας, ἥτις ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις καὶ ἀπὸ μεταγενεστέρους, εἶναι ἡ τοῦ Λυκόφρονος τοῦ ἐκ Χαλκίδος, λογίου

τῆς Ἀλεξανδρινῆς ἐποχῆς, ζήσαντος περὶ τὸ 300 π. Χ. Οὗτος εἰς ποίημά του ἀποτελούμενον ἐκ 1474 ἰαμβικῶν τριμέτρων στίχων ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀλεξάνδρα» ἢ «Κασσάνδρα», ἀναφερόμενος εἰς τὰς προφητείας τῆς μάντιδος Κασσάνδρας, ἥτις προεῖπε τὰς μελλούσας καταστροφὰς τῶν Τρῴων, ἐξ αἰτίας τοῦ Πάριδος, μεταξὺ ἄλλων λέγει περὶ τοῦ Αἰνείου τὰ κάτωθι :

Ὃς πρῶτα μὲν Ῥάκηλον οἰκήσει μολὼν
Κισσοῦ παρ' αἰπὺν πρῶνα καὶ Λαφυστίας
κερασφόρους γυναῖκας. Ἐκ δ' Ἀλμωπίας
παλιμπλανήτην δέξεται Τυρσηνία
Λυγκεύς τε, θερμῶν ρεῖθρον ἐκβράσσων ποτῶν
καὶ Πῖσ' Ἀγύλλης θ' αἱ πολύρρηνοι νάπαι
(στίχ. 1236—1241)

Ὅτι δηλ. ὁ Αἰνείας, ἀφοῦ ἔρθῃ, θὰ κατοικήσῃ εἰς τὴν Ῥάκηλαν (πόλιν τῆς Μακεδονίας λεγομένην ἄλλως «Αἶνος», κοντὰ εἰς τοὺς ἀποτόμους πρόποδας τοῦ ὄρους Κισσοῦ καὶ κοντὰ εἰς τὰς ἀπὸ τοῦ Λαφυστίου (ὄρους τῆς Βοιωτίας) καταγομένας κερασφόρους γυναῖκας. Ἀπὸ τὴν Ἀλμωπίαν δὲ περιπλανώμενον θὰ τὸν ὑποδεχθῇ ἡ Τυρσηνία, ἡ Ἰταλία δηλ. καὶ ὁ ποταμὸς Λυγκεύς . . . κλπ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγομεν ὅτι ὁ Αἰνείας κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς Τροίας φυγήν του καὶ κατὰ τὰς περιπλανήσεις του διῆλθε καὶ ἀπὸ τῆς Μακεδονίας καὶ μάλιστα ἀπὸ τῆς Ἀλμωπίας. Καὶ ναὶ μέν, τὸ ποίημα τοῦ Λυκόφρονος εἶναι δυσνόητον καὶ στρυφνόν, πολλὰ παρέχον προβλήματα εἰς τοὺς φιλολόγους, ἀλλ' εἶναι ὡσαύτως ἀληθὲς ὅτι περιέχει καὶ πλῆθος γεωγραφικῶν καὶ μυθολογικῶν ὀνομάτων, ὡς καὶ σπανίων λέξεων. Κατὰ ταῦτα εἶναι ὠφέλιμον καὶ βοηθεῖ εἰς τὴν καθόλου κατανόησιν ἀπὸ γεωγραφικῆς ἀπόψεως τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ὅσον καὶ ἂν οἱ στίχοι οὗτοι εἶναι μυθολογικοί, βέβαιον εἶναι ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Λυκόφρονος (300 π. Χ.) ἡ Ἀλμωπία ἦτο γνωστὴ—ἄλλως οὐδόλως θὰ ἀνεφέρετο ὡς χώρα φιλοξενήσασα τὸν Αἰνείαν—καὶ ἔσχε τοιαύτην ἐπίδρασιν, ὥστε διῆλθε τὴν ἀκοὴν τοῦ ποιητοῦ, καίτοι οὗτος ἔζη μακρὰν (εἰς Ἀθήνας ὅτε συνέγραφε).

Μαρτυρίας περὶ τῆς Ἀλμωπίας πλουσίας, ἀσφαλῶς, θὰ εἴχομεν εἰς τὰ «Γεωγραφικὰ» τοῦ Στράβωνος (65 π. Χ.—23 μ. Χ.), ἔργον ἀνεκτιμήτου ἀξίας, δυστυχῶς ὅμως οὐδὲν ἀναφέρεται περὶ αὐτῆς, καὶ τοῦτο διότι τὸ Ζ' βιβλίον του, ὅπου καὶ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν Μακεδονίαν, δὲν περιεσώθη πλήρως, ἀλλὰ μόνον ἀποσπασματικῶς, πολλῶν μερῶν αὐτοῦ ἀπολεσθέντων. Ἐσώθησαν μόνον τμήματά τινα ἀναφερόμενα εἰς τοὺς Βοττιαίους (προγόνους τῶν σημερινῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας Γιανιτσῶν), τοὺς Μύγδονας, τοὺς Ἤδωνας κλπ. Τὰ αὐτὰ ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν καὶ εἰς τὸ ἔργον τοῦ Σκύλακος τοῦ Καρυανδέως «Περίπλους τῆς θαλάσσης τῆς οἰκουμένης Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Λιβύης» καὶ τοῦτο διότι ὁ Σκύλαξ μόνον διὰ θαλάσσης ἐταξίδευσε, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὴν Ἀλμωπίαν. Ἀναφέρει μόνον τὴν πόλιν Ἄλωρον, δὲν διευκρινίζει ὅμως ποῖον Ἄλωρον ὑπονοεῖ, τὸ τῆς Ἀλμωπίας ἢ τὸ τῆς Βοττιαίας (ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὑπῆρχε παρὰ τὸ τέρμα τῆς ἀποξηρανθείσης λίμνης τῶν Γιανιτσῶν).

Ὁ Στέφανος ὁ Βυζάντιος (στ' μ. Χ. αἰ.) εἰς τὰ «Ἐθνικά» του παρέχει τὰς περισσοτέρας τῶν πληροφοριῶν περὶ τῆς Ἀλμωπίας, εἰς αὐτὸν δὲ ἐστηρίχθησαν καὶ ὅλοι οἱ μεταγενέστεροι εἰς τὰ λεξικά των, ἀναφερόμενοι εἰς τὴν λ. Ἀλμωπία. Πάντως ὅμως, καὶ οὗτος εἶναι οὐχὶ ἐπαρκής, διότι ἁπλῶς ἐπαναλαμβάνει ὅσα καὶ ὁ Λυκόφρων εἰς τὸ ἀναφερθὲν ἀνωτέρω ποίημά του. Ἐπαρκέστερος εἰς πληροφορίας εἶναι ὁ Κλαύδιος Πτολεμαῖος, ὅστις εἰς τὸ ἔργον του «Γεωγραφικὴ ὑφήγησις» (βιβλίον ΙΙΙ, κεφ. ιβ') ὁμιλῶν περὶ Μακεδονίας, μεταξὺ ἄλλων λέγει: «Πόλεις δέ εἰσιν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ αἵδε : . . . Ὅρμα, Εὔρωπος, Ἄψαλος» καθορίζων μάλιστα καὶ τὰ γεωγραφικὰ μήκη καὶ πλάτη εἰς μοίρας διὰ τὴν ἀκριβῆ θέσιν τῶν πόλεων τούτων, βεβαίως κατὰ τὸν

ὑπ' αὐτοῦ σχεδιασθέντα χάρτην τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου. Εἶναι ὁ πρῶτος Ἕλλην γεωγράφος, ὅστις ὁμιλεῖ περὶ τῶν σπουδαιοτέρων πόλεων τῆς Ἀλμωπίας κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ κατὰ ταῦτα αἱ εἰδήσεις του εἶναι χρησιμώταται. Περὶ τῆς ἀκριβοῦς θέσεως τῶν πόλεων τούτων κατὰ τὴν ἀρχαιότητα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίζωμεν, πιθανῶς ὅμως ἔκειντο περίπου εἰς τὰς θέσεις, εἰς ἃς κεῖνται σήμερον τὰ ὁμώνυμα χωρία τῆς ἐπαρχίας Ἀλμωπίας. Ἡ θέσις τοῦ Εὐρώπου μάλιστα ἀκριβέστερον καθοριζομένη τίθεται παρὰ τὸν ποταμὸν Ροιδίαν (τὸν σημερινὸν Λουδίον), ὅστις οὐδεὶς ἄλλος εἶναι ἢ ὁ διαρρέων σήμερον τὴν πεδιάδα τῆς Ἀλμωπίας. Ταυτίζεται δὲ ὁ Εὔρωπος πρὸς τὸ Παλαιόκαστρον, ὅπερ ἔκειτο παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Χρυσῆ.

Ὁ Πτολεμαῖος δὲν ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Ἀλώρου, ἀλλὰ τοῦτο ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Σκύλακος καὶ τοῦ Πλινίου ὡς ὑπάρχον ἐν τῇ Βοττιαίᾳ, ἤτοι παρὰ τὰ σημερινὰ ὅρια τῆς ἐπαρχίας Γιανιτσῶν καὶ Θεσσαλονίκης. Φαίνεται ὅτι ἐγένετο σύγχυσις μεταξὺ τοῦ Ἀλώρου τῆς Ἀλμωπίας καὶ τοῦ τῆς Βοττιαίας, διότι ὁ σχολιαστὴς τοῦ Σκύλακος λέγει ὅτι «δὲν γνωρίζομεν περὶ ποίου Ἀλώρου πρόκειται». Συνεπῶς, παρὰ τὰς ἀνωτέρω μνημονευθείσας πόλεις, δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν καὶ τὸ Ἄλωρον, ὡς ὑπάρχον ἀρχαιόθεν.

Τέλος, ἔχομεν νὰ προσθέσωμεν καὶ τὰς μαρτυρίας τοῦ Πλινίου (23—79 μ. Χ.) περὶ τῆς Ἀλμωπίας, χωρὶς ὅμως καὶ αὗται νὰ εἶναι πλήρεις. Οὗτος εἰς τὸ ἔργον του «Historia naturalis» λέγει μόνον ὅτι κατῴκουν πλησίον τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ τὰ ἔθνη τῆς Παιονίας, οἱ Παροραῖοι, οἱ Ἐορδοί, οἱ Ἄλμωπες, οἱ Πελαγόνες, οἱ Μύγδονες. Τὸ σχετικὸν χωρίον ἔχει ὡς ἑξῆς : « . . . ab hoc omne Paeoniae gentes accolunt : Paroraei, Eordenses, Almopii, Pelagones . . . ».

Αἱ ἀνωτέρω μαρτυρίαι ἀναφερόμεναι εἰς τὴν Ἀλμωπίαν ἀφοροῦν εἰς τὰ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα περὶ αὐτῆς ἐκτιθέμενα, μὲ τελευταίαν περὶ αὐτῆς μαρτυρίαν τὴν τοῦ Πλινίου ἀναγομένην εἰς τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πλίνιος δὲν ἀναφέρει πλείονα περὶ τῆς Ἀλμωπίας, συνάγομεν ὅτι ἡ Ἀλμωπία κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους (πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους) δὲν θὰ εἶχε μεγάλην φήμην, ἀφοῦ αὐτὸ τοῦτο τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας μὲ τὴν ἧττταν τοῦ τελευταίου Μακεδόνος βασιλέως Περσέως (168 π. Χ.) εἶχε ὑποδουλωθῆ εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

Αἱ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους πληροφορίαι περὶ τῆς Ἀλμωπίας εἶναι καὶ αὗται ἐλλιπεῖς, περιοριζόμεναι μόνον εἰς ἁπλῆν μνείαν τοῦ ὀνόματός της. Οὕτως ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος (912—959 μ. Χ.) εἰς τὸ ἔργον του «Περὶ Θεμάτων» καὶ εἰς τὸ βιβλίον τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν Μακεδονίαν λέγει τὰ κάτωθι : «Ἐπαρχίαν Μακεδονίας ὑπὸ Κονσιλιάριον, πόλεις *λά* : Θεσσαλονίκη, Πέλλη, Εὔρωπος, Δῖον, Βέρροια, Ἐορδαῖοι, Ἔδεσσα, Κέλλη, Ἀλμωπία . . . ». Ἐκ τούτων συνάγομεν ὅτι κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους ἡ Ἀλμωπία ἐταυτίσθη πρὸς πόλιν, ἐνῷ ἦτο ἐπαρχία. Τοῦτο ὅμως ὀφείλεται μᾶλλον εἰς σύγχυσιν, διότι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δὲν παρετηρεῖτο τοσαύτη σχολαστικότης διὰ τὴν ἀκριβῆ ὀνομασίαν μιᾶς πόλεως ἢ ἐπαρχίας. Ἄλλωστε τοῦτο ἐξηγεῖται καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι, ὡς εἰς τὰς «Παρατηρήσεις ἐν τῷ περὶ θεμάτων ἔργῳ τοῦ Πορφυρογεννήτου» ἀναφέρεται, μεταξὺ τῶν μετονομασθεισῶν πόλεων καταλέγεται καὶ ἡ Ἔδεσσα ὡς Μογλενά. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ὀρθόν, διότι ὡς περιοχὴ τῶν Μογλενῶν ἀναφέρεται κυρίως ἡ πεδιὰς τῆς Ἀλμωπίας, ἥτις παρὰ τῇ Ἄννῃ Κομνηνῇ (ιβ' μ. Χ. αἰ.) συγχέεται καὶ ταυτίζεται μὲ τὴν Ἔδεσσαν. Τὰ αὐτὰ μαρτυροῦν καὶ ἕτεροι χρονογράφοι ὡς ὁ Γλυκᾶς, ὁ Κεδρηνὸς κ. ἄ. Τὰς αὐτὰς πρὸς τὰς τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου μαρτυρίας παρέχει καὶ ὁ Ἱεροκλῆς ὁ Γραμματικὸς εἰς τὸν «Συνέκδημόν» του, μὴ προσθέτων περισσότερα στοιχεῖα.

Ὅτι τὰ Μογλενὰ ἐταυτίζοντο κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους μὲ τὴν Ἔδεσσαν φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰ ὑπὸ τῆς Ἄννης Κομνηνῆς λεγόμενα, καθ' ἃ τὰ Μογλενὰ ἦσαν Ἐπισκοπὴ μὲ ἰδικόν των ἐπίσκοπον, χωρὶς νὰ ἀναφέρεται ὑπ' αὐτῆς ἐπισκοπὴ Ἐδέσσης ἢ Βοδενῶν, ὅπως ἐκαλεῖτο τότε αὕτη. Ἐκτὸς τοῦ ὀνόματος «Μογλενά», δι' οὗ ἐδηλοῦτο ἡ περιοχὴ τῆς Ἀλμωπίας, ὑπῆρχε καὶ ἑτέρα ὀνομασία κατὰ τοὺς ὑστέρους

χρόνους τοῦ Βυζαντίου, ὡς καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας, μὲ τὴν λ. «Μολεσχά». Ἄρα Μογλενὰ καὶ Μολεσχὰ δὲν ὑποδηλοῦν, παρὰ τὸ αὐτό, ἤτοι τὴν Ἀλμωπίαν Ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς William Leake εἰς τὸ ἔργον του «Travels in northern Greeee», ὁμιλῶν διὰ τὴν κοιλάδα τῶν Μογλενῶν—κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀποκαλεῖ τὴν Ἀλμωπίαν—παραδόξως εἰς τὸν ἐπισυναπτόμενον χάρτην του σημειοῖ πόλιν μὲ τὸ ὄνομα Μογλενά, ἀκριβῶς παρὰ τὴν τοποθεσίαν ἔνθα νῦν εὑρίσκεται ἡ πόλις Ἀριδαία. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίζωμεν, ἂν ἡ Ἀριδαία ἄλλοτε ἐκαλεῖτο Μογλενά. Διόλου ἀπίθανον, ἂν καὶ τοῦτο χρῄζει διερευνήσεως. Ἄλλως, ὁμιλῶν διὰ τὴν πεδιάδα τῆς Ἀλμωπίας ὁ Leake τὴν ἀποκαλεῖ Καρατζόβασι, ὀνομασία ἥτις καὶ σήμερον ἔτι ἐξακολουθεῖ νὰ ὑφίσταται διὰ τῆς ἐν χρήσει λ. Καρατζόβα, λέξεως τουρκικῆς καὶ σημαινούσης «μαῦρο χῶμα». Κατὰ τὸν ἕνατον αἰῶνα μ. Χ. ἡ πεδιὰς τῆς Καρατζόβης (Ἀλμωπίας) ἐξ ὁλοκλήρου εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, τῶν κατοίκων της ἐκδιωχθέντων καὶ παραμεινάντων ἐπί τι διάστημα, ὡς εἶχεν ἀκριβῶς συμβῆ μὲ τὴν ἐπέλευσιν τῶν Τημενεδῶν τοῦ Ἄργους, εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Χαλκιδικῆς, διὰ νὰ ἐπανέλθουν πάλιν εἰς τὴν πατρίδα των ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Βασιλείου Βουλγαροκτόνου (976—1015 μ. Χ.), ὅστις διελθὼν μεγαλοπρεπῶς ἀπὸ τῆς Ἐδέσσης ἀπηλευθέρωσε τὴν περιοχήν. Ἀργότερον, ὅτε ὁλόκληρος ἡ Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ἔπεσεν ὑπὸ τὰ πλήγματα τῆς ἡμισελήνου, ἡ Ἀλμωπία παρέμεινεν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν ἐξουσίαν. Ὁ Leake βεβαίως κατὰ τὸ ταξίδιόν του εἰς τὴν Ἀλμωπίαν, εὗρε καὶ Τούρκους, οὗτοι ὅμως δὲν ἦσαν αὐτόχθονες ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Μ. Ἀσίας, ἀλλὰ κυρίως Βούλγαροι ἀποστατήσαντες ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἐνστερνισθέντες τὸ Ἰσλάμ. Κατὰ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐταξίδευεν ὁ Leake (1830—1834), ὁ ποταμὸς ὁ διαρρέων τὴν Ἀλμωπίαν ἀπεκαλεῖτο Καρατζᾶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, Μεγκλέσνιτυ ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους καὶ Μογλενίτικο ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Σήμερον ἡ ὀνομασία του εἶναι Ἀσπροπόταμος ἢ Μπέλιτσα καὶ δὲν εἶναι παρὰ αὐτὸς οὗτος ὁ ποταμός, ὁ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μνημονευόμενος ὡς Λυδίας, ὅστις διέρρεε τὴν ἀποξηρανθεῖσαν λίμνην τῶν Γιανιτσῶν διὰ νὰ χυθῇ εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. Ὁ Γάλλος περιηγητὴς Cousinery εἰς τὸ ἔργον του «Voyage dans la Macedoine», δυστυχῶς δὲν ἀναφέρει διὰ τὴν Ἀλμωπίαν τίποτε, εἰμὴ μόνον ὅτι διέβη τὸν ποταμὸν Λουδίαν, ὃν ἀποκαλεῖ Καρατζιᾶ, κατὰ τὸ ταξίδιόν του πρὸς Ἔδεσσαν καὶ Μοναστήριον. Τοῦτο ἰσχύει ὄχι μόνον δι' αὐτόν, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλους περιηγητάς, οἵτινες δὲν ἐπεσκέφθησαν τὴν Ἀλμωπίαν, ἀκριβῶς ἐπειδὴ αὕτη δὲν εὑρίσκεται ἐπὶ σημαίνοντος ὁδικοῦ κόμβου, ὡς ἡ Ἔδεσσα καὶ τὰ Γιανιτσὰ λ. χ., ἀποκεκλεισμένη οὖσα ἀπὸ βορρᾶ, δυσμῶν καὶ νότου διὰ τῶν ὀρέων Βόρα, Καϊμακτσαλὰν καὶ Παϊκου, μὲ μόνην δίοδον πρὸς νότον τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν πρὸς Σκύδραν καὶ Ἔδεσαν.

Τοιουτοτρόπως ἡ Ἀλμωπία, εἰδικῶς ὡς περιοχή, παρέμεινεν εἰς τὴν ἀφάνειαν καὶ τὴν λήθην, καίτοι ἀρχαιοτάτη οὖσα, χωρὶς νὰ ἐρευνηθῇ δεόντως ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης. Ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ ἐτονίσαμεν, ἡ ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία χωλαίνει κατὰ πολὺ καὶ διὰ τῆς ἐγκληματικῆς ἀμελείας περὶ τὴν ἔρευναν καὶ ἱστορικὴν διερεύνησιν τοῦ παρελθόντος δίδονται λαβαὶ εἰς ἐρευνητὰς μὴ ἀμερολήπτους, νὰ προβάλλουν ἐπιχειρήματα αὐθαίρετα καὶ ψευδῆ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἑλληνικότητα τῆς παναρχαίας Μακεδονίας. Διὰ τῶν ἐκτεθεισῶν ἀνωτέρω μαρτυριῶν τῶν συγγραφέων τῆς ἀρχαιότητος ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ Ἀλμωπία ἀποτελεῖ παναρχαίαν ἑλληνικὴν περιοχὴν τῆς Μακεδονίας, καὶ συνεπῶς οἱ ἰσχυρισμοὶ τῶν βαλλόντων κατ' αὐτῆς εἶναι, αὐθαίρετοι. Ἴσως διὰ τῶν ἀνασκαφῶν ἔλθουν εἰς φῶς περισσότερα τεκμήρια διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἀλμώπων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ των ἐν γένει, μὴ δυναμένου νὰ ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τοῦ ὅλου μακεδονικοῦ. Πρὸς τοῦτο ὅμως, τὸν λόγον ἔχει ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη. Τὸ ὑπέδαφος τοῦ νομοῦ Πέλλης κρύπτει πολλά, ἅτινα μέλλουν νὰ ἔλθουν εἰς φῶς, ἐὰν εὐδοκήσῃ ἡ ἁρμοδία ὑπηρεσία. Ἐξ ὅσων προσωπικῶς γνωρίζω, μόνον εἰς τὸ χωρίον Μοναστηράκι Ἀλμωπίας παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους Καϊμακτσαλάν, κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν πρὸς ἀνέγερσιν νέου ὑδραγωγείου τοῦ

χωρίου τούτου, ἀνευρέθησαν δύο κιονόκρανα βυζαντινὰ μαρμάρινα μὲ διακοσμήσεις Χριστιανικοῦ περιεχομένου, εἰς ἄρίστην κατάστασιν, Κύριος οἶδε ποίου ναοῦ ἢ πυλῶνος μοναστηρίου. Πιθανῶς, φαίνεται ὅτι προέρχονται ἀπὸ μοναστηριακὸν συγκρότημα, ὡς δηλοῖ καὶ ἡ ὀνομασία τοῦ χωρίου Μοναστηράκι (τουρκιστὶ Μοναστηρτζίκ) καί, ὡς ἐκ παραδόσεως λέγεται, ὑπῆρχον μοναχοὶ ἐν τῷ χωρίῳ, ὅπερ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους εἶχε καὶ φρούριον.

Ἂς ἐλπίσωμεν ὅτι οἱ ἁρμόδιοι ἀφυπνιζόμενοι θὰ ἐνδιαφερθοῦν νὰ ἐρευνήσουν τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν μιᾶς περιοχῆς ζωτικωτάτης διὰ τὴν ἐθνικήν μας ὑπόστασιν, περιοχῆς, ἥτις ἐπὶ αἰῶνας ὁλοκλήρους ἀπετέλεσε προπύργιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τῶν βαρβαρικῶν ἀπὸ βορρᾶ ἐπιδρομῶν καὶ ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ εἶναι ὁ προμαχὼν τῆς ἐλευθερίας τοῦ Ἔθνους μας.